

UOT 069

<https://doi.org/10.52094/2221-7584.2025.37.64>

Fuad Rüstəmli Məşədi oğlu
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
magistrant
fuadrhustamli@gmail.com

H. Z. TAĞIYEVİN EV MUZEYİNDƏ QORUNAN EKSPONATLARIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə: Hacı Zeynalabdin Tağıyev Azərbaycan tarixində özünəməxsus yeri olan şəxsiyyətdir. Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında, gənclərin mənəvi tərbiyə olunmasında H.Z. Tağıyevin ev muzeyinin rolu böyükdür. Ev muzeyində H.Z.Tağıyev və onun ailəsinə aid bir sıra eksponatlar qorunur. Bu eksponatlar yüksək zövq və mənəvi əhəmiyyətə malik olmaqla muzeyə gələnlərin diqqətini çəkir. Burada görkəmli şəxsin dəyərli, tarixi əşyaları qiymətli eksponatlara çevrilmişdir. Bu əşyalar XIX-XX əsrlərə aiddir. Muzeydə nümayiş etdirilən eksponatlar arasında Tağıyevin şəxsi əşyaları, dövrün sənətkarlıq nümunələri, tarixən əhəmiyyətli sənədlər və şəxsi yazışmalar yer alır. Məqalədə ümumilikdə Tağıyevin ev muzeyində olan eksponatlar kompleks şəkildə tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. Bu məqalədə, H. Z. Tağıyevin ev muzeyində qorunan eksponatların xüsusiyyətlərinə görə təhlil edilmişdir. Məqsədimiz, muzeyin tarixi və mədəni əhəmiyyətini, həmçinin burada nümayiş olunan eksponatların hər birinin nə dərəcədə dəyərli və unikal olduğunu anlamağa kömək etməkdir. Muzeyin ekspozisiyaları H. Z.Tağıyevin zəngin irsini və dövrünün mədəniyyətini daha dərindən araşdırmağa imkan tanır.

Açar sözlər: H .Z .Tağıyev, ev muzeyi, tarix, muzey, eksponat, tədqiqat

Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Azərbaycanın tarixi və mədəni həyatında mühüm rol oynamış bir şəxsiyyət olaraq, yalnız xeyriyyəçilik fəaliyyəti və biznes uğurları ilə deyil, həm də sosial əlaqələri ilə tanınmışdır. Onun geniş sosial şəbəkəsi, müxtəlif mədəniyyətlərdən və ölkələrdən aldığı hədiyyələrlə zəngindir. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Ev Muzeyində qorunan hədiyyələr, onun beynəlxalq əlaqələrini, fərqli mədəniyyətlərlə münasibətlərini və zamanla əldə etdiyi dəyərləri əks etdirir. Bu məqalədə, muzeydəki hədiyyələrin müxtəlif kateqoriyaları və onların tarixi əhəmiyyəti ətraflı şəkildə araşdırılmışdır.

Dövrün tanınmış şəxsiyyətlərindən alınan hədiyyələr ev muzeyində əsas yerlərdən birini tutur. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin sosial əlaqələri onu dövrün tanınmış şəxsləri ilə bir araya gətirmişdir. Bu hədiyyələr arasında əl yazmaları, xüsusi hazırlanmış sənət əsərləri və digər dəyərli əşyalar vardır. Dəyərli əşyalar içərisində xarici sənətkarların yaratdığı əsərlər, yerli sənətkarlıq məktəbinə aid nümunələr və xüsusi hazırlanmış dekorativ əşyalar xüsusi yer tutur. Bu əsərlər: xüsusilə əl ilə işlənmiş dekorativ əşyalar, sənətkarların xüsusi istehsal etdiyi parçalar və digər bəzək əşyalarını özündə cəmləşdirir. Əsərlər həmçinin dövrün sənətkarlıq ənənələrini və estetik tələblərini nümayiş etdirir. “Muzeydə nümayiş olunan bəzi hədiyyələr, xüsusi mərasimlər və tədbirlər üçün hazırlanmışdır. Bu hədiyyələr, xüsusi günlərdə və tədbirlərdə təqdim edilən simvolik əşyalar kimi diqqət çəkir. Bu əşyalar, həmçinin H.Z. Tağıyevin sosial rolunu və mərasimlərin əhəmiyyətini əks etdirir. Bəzi hədiyyələr, xüsusi simvolik mənalar daşıyır və Tağıyevin sosial mövqeyini, mədəni əlaqələrini və fərdi xüsusiyyətlərini əks etdirir. Bu əşyalar arasında xüsusi rəmlər, emblem və digər simvolik əşyalar mövcuddur” (5, s. 110).

A. N. Babayeva yazır: “H. Z. Tağıyevin Ev Muzeyi, Azərbaycanın tarixi və mədəni irsinin əhəmiyyətli bir hissəsini qoruyub saxlayan nadir məkanlardan biridir. 19-cu əsrin sonları və 20-ci əsrin əvvəllərində Azərbaycanın ictimai və iqtisadi həyatında mühüm rol oynamış Hacı Zeynalabdin Tağıyev, yalnız xeyriyyəçilik fəaliyyəti ilə deyil, həm də zəngin şəxsi mülkləri və kolleksiyaları ilə tanınmışdır. Tağıyevin Ev Muzeyi, bu zəngin mirası qorumaqla yanaşı, onun şəxsi həyatı və dövrün mədəni mühiti barədə ətraflı və çoxşaxəli məlumat təqdim edir” (1, s. 78).

Muzeydə saxlanılan eksponatlar, Tağıyevin həyatının müxtəlif aspektlərini əks etdirir və ziyarətçilərə XIX-XX əsr Azərbaycanının sosial, iqtisadi və mədəni kontekstini anlamağa imkan tanıyır. Muzeyin ekspozisiyasında tarixi əşyalar, eyni zamanda sənət nümunələri, mebel və dekorativ əşyalarla bərabər, şəxsi əşyalar və sənədlə materiallarda yer alır. Hər bir eksponat, özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə diqqət çəkir və dövrün incəliklərini, zövqlərini və həyat tərzini əks etdirir.

“Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Ev Muzeyinin ən dəyərli eksponatları tarixi əşyalardır. Bu əşyalar arasında Tağıyevin şəxsi istifadəsi üçün nəzərdə tutulmuş gündəlik əşyalar, dövrün sənətkarlıq nümunələri və müxtəlif sənədlər yer alır” (3, s. 13).

Ə. Bəşiroğlu “Hamının sevimlisi” adlı məqaləsində yazır: “Tağıyevin şəxsi əşyaları, onun gündəlik həyatını və sosial vəziyyətini əks etdirir. Bu

əşyalar arasında şəxsi yazı dəftərləri, kitablar, məktublar və digər gündəlik istifadə olunan əşyalar mövcuddur. Bu əşyalar, Tağıyevin şəxsi həyatını daha yaxından tanımağa imkan verir və onun dövrünün sosial şərtlərini anlamağa kömək edir” (2, s. 50).

Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Ev Muzeyindəki şəxsi əşyalar, onun həyatını və dövrünün mədəni mühitini əks etdirən əvəzsiz nümunələrdir. Bu əşyalar, həmçinin Azərbaycanın tarixi və mədəni irsini qorumaqla yanaşı, ziyarətçilərə zəngin bir tarixi təcrübə təqdim edir.

“Hacının şəxsi kitabları muzeydəki əsas eksponatlardan sayılır. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Ev Muzeyində nümayiş olunan şəxsi kitablar, onun ədəbiyyat və biliklərə olan marağını əks etdirir. Bu kitablar, dövrün məşhur yazıçı və alimlərinin əsərlərini əhatə edir və Tağıyevin oxumaq istədiyi, araşdırdığı sahələr haqqında ipucları təqdim edir. Kitablar, həmçinin Tağıyevin intellektual maraqlarını və dövrün mədəni mühitini anlamağa kömək edir” (5, s. 67). Tağıyevin şəxsi məktubları, onun dövrün tanınmış şəxsləri ilə münasibətlərini, şəxsi və biznes yazışmalarını əks etdirir. Məktublar, həmçinin dövrün sosial və iqtisadi mühitinə dair əhəmiyyətli məlumatlar təqdim edir. Bu yazışmalar, Tağıyevin əlaqələrini, şəxsi münasibətlərini və dövrün sosial şərtlərini daha yaxşı anlamağa imkan verir. Muzeydə nümayiş olunan yazışmalar arasında rəsmi və qeyri-rəsmi yazışmalar mövcuddur.

Muzeydə müxtəlif dövrlərə aid sənədlər mövcuddur. Bu sənədlər arasında rəsmi məktublar, müqavilələr və digər tarixə dair materiallar yer alır. Sənədlər, Tağıyevin dövründəki iqtisadi və sosial vəziyyəti göstərməkdə mühüm rol oynayır.

Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Ev Muzeyində nümayiş olunan sənət nümunələri,

dövrün estetik meyllərini və Tağıyevin sənətə olan marağını əks etdirir. Muzeyin kolleksiyasında dövrün tanınmış sənətkarlarının yaratdığı müxtəlif sənət əsərləri mövcuddur.

Muzeydə nümayiş etdirilən portretlər, Tağıyevin özünü və ətrafını təsvir edən

əsərlərdir. Bu portretlər, həmçinin dövrün məşhur sənətkarlarının sənət üslubunu əks etdirir. Portretlər, Tağıyevin ətrafında olan insanları tanımaqda kömək edir. Buna misal olaraq H.Z. Tağıyevin iş kabinetində olan yazı stolunun arxasındakı divarda İran hökmdarları Nadir şah Əfşar və Fətəli şah Qacarın, solda isə Rusiya imperatoru II Nikolayın və onun xanımı Aleksandra Fyodorovnanın portretləri asılıb. Kabinetin pəncərələri ilə üzbəüz divarda isə

dövrünün tanınmış rəssamı olan İvan Ayvazovskinin “Dənizdə fırtına” adlı əsəri asılıb. Rəsmın aşağısında yerləşən masada Napoleonun dəyirmi büstü yerləşir. Tağıyevin İran şahı Müzəffərəddinlə görüşünü əks etdirən portret də iş kabinetinin divarından asılmışdır. Yazı stolu ilə üzbəüz H.Z. Tağıyevin portretini görmək olar. H.Z. Tağıyev Bakıda orta texniki məktəbin binasının tikilməsində göstərdiyi xidmətlərə, maddi yardıma görə şəhər duması H.Z. Tağıyevin portretinin hazırlanması üçün qərar vermişdi. Əsər 1912-ci ildə görkəmli rəssam İ.Brodski tərəfindən çəkilmişdi. Burada H.Z. Tağıyev təltif edildiyi medal və ordenlərdə əks olunub. Təltiflər arasında Rusiyanın “Müqəddəs Stanislav” ordenləri, “Səyinə görə” üç qızıl medal, İranın “Şiri xurşid” ordeni, Buxara Qızıl Ulduzu və s. göstərmək olar.

“Muzeydəki ornamentlər və dekorativ əşyalar müasir dövrlə ayaqlaşır. Dekorativ əşyalar və ornamentlər, dövrün estetik meyllərini əks etdirir və müasir dövrün sənət anlayışları ilə müqayisədə müxtəlifliyi göstərir. Bu əşyalar arasında dövrün özünəməxsus ornamentləri, müasir sənət üslubları ilə hazırlanmış parçalar və digər dekorativ əşyalar yer alır” (5, s. 98).

Muzeydə nümayiş olunan tarixi mebel nümunələri, dövrün tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmış və yüksək keyfiyyətli materiallardan istifadə edilmişdir.

Muzeydə nümayiş olunan antik mebel nümunələri, Tağıyevin dövrünün zəngin mədəni mühitini əks etdirir. Bu mebellər arasında qonaq otaqları üçün hazırlanan yüksək keyfiyyətli divanlar, kreslolar, masalar və şkaflar yer alır. Mebel nümunələri, həmçinin dövrün mebel dizaynında istifadə olunan materialları, ornamentləri və üslubları göstərir.

Muzeydəki kilimlər və xalçalar, dövrün estetik tələblərini və toxuculuq ənənələrini əks etdirir. Bu parçalar, həmçinin Tağıyevin estetik zövqünü və onun dövrünün sənətkarlıq ənənələrini nümayiş etdirir. Xalçaların və kilimlərin naxışları, həmçinin regional sənətkarların əl işlərini göstərir. Tağıyevin evindəki döşəmə və divar əşyaları, dekorativ baxımdan xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu əşyalar arasında divar kağızları, döşəmə örtükləri və digər bəzək əşyaları yer alır. Divar əşyaları, həmçinin dövrün estetik üslubunu və dizayn prinsiplərini nümayiş etdirir.

Muzeydə nümayiş olunan dekorativ qablar xüsusi hazırlanmış keramika, metal və şüşə qablardan ibarətdir. Qabların üzərindəki ornamentlər və naxışlar, həmçinin dövrün sənətkarlıq ənənələrini göstərir.

Təbrik əşyaları, həmçinin dekorativ əşyalar arasında yer alır. Bu əşyalar, xüsusilə xüsusi günlər və mərasimlər üçün hazırlanmış və bəzədilmişdir. Təbrik əşyaları, Tağıyevin şəxsi həyatında və ictimai mühitdəki rolunu əks etdirir.

Muzeydə nümayiş olunan şamdanlar və lampalar, dövrün işıqlandırma tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmışdır. Bu əşyalar, həmçinin dekorativ baxımdan xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Dekorativ əşyaların hazırlanmasında istifadə olunan müxtəlif texnikalar, dövrün sənətkarlıq ənənələrini və inkişafını əks etdirir. Bu texnikalar arasında əl işi, naxış işləmə və digər bəzək üsulları mövcuddur.

Dokumentar materiallar, muzeyin tarixi əhəmiyyətini artıran və dövrün ictimai və iqtisadi həyatını əks etdirən mühüm mənbələrdir.

Fotoşəkillər Tağıyevin dövrün mühüm hadisələrini və şəxsiyyətlərini əks etdirir. Bu fotoşəkillər, dövrün vizual tarixini təmsil edir və ziyarətçilərə o dövrə dair vizual məlumat təqdim edir.

Rəsmi sənədlər Tağıyevin iqtisadi və sosial fəaliyyətlərini göstərir. Bu sənədlər, dövrün ictimai və iqtisadi vəziyyətini əks etdirir və Tağıyevin rolunu daha yaxşı anlamağa kömək edir.

Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Ev Muzeyi, onun şəxsi həyatı və dövrün mədəni mühiti barədə zəngin və çoxşaxəli məlumat təqdim edir. Muzeydə qorunan eksponatlar, tarixi əşyalar, sənət nümunələri, mebel və dekorativ əşyalar, şəxsi əşyalar və dokumentar materiallar, hər biri özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə diqqət çəkir. Bu eksponatlar, dövrün sosial, iqtisadi və mədəni vəziyyətini əks etdirir və Hacı Zeynalabdin Tağıyevin zəngin irsini qorumaqla yanaşı, ziyarətçilərə tarixi və mədəni təcrübə təqdim edir. Muzey, həmçinin Azərbaycanın tarixini və mədəniyyətini daha dərinlən anlamağa imkan tanıyır və Hacı Zeynalabdin Tağıyevin həyatını və fəaliyyətlərini daha yaxşı başa düşmək üçün əvəzsiz bir mənbədir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Babayeva A. H. Z. Tağıyevin xatirə muzeyi. Mədəni-maarif. – 2010. – № 12. – Dekabr. – S.77-80.
2. Bəşiroğlu Ə. Hamının sevimlisi (H.Z. Tağıyev haqqında). Bakı. – “Təknur” – 2012. 111 s
3. Cabbarov F. Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin 2000-2020-ci illərdə fəaliyyətinə dair. Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi – 2020. Bakı, “Elm və təhsil”, 2020, (səh. 12-28)

4. Fərəcov S. Milyonçu və zəngin mənəviyyat sahibi: Hacı Zeynalabdin Tağıyevi xatirə muzeyindən təəssürat // Mədəniyyət. 2018. - 24 yanvar. – № 6. – S. 10.
5. Hacı Zeynalabdin Tağıyev sarayı / Tərtibçilər: M.Zeynalova, A.Rüstəmbəyova. Bakı: Elm və təhsil, 2020, 144 s. (Azərbaycan və ingilis dillərində).
6. Vəlixanlı N. Tarixi-mədəni irsimizi qoruyan məbəd. “Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi – 2020” (səh. 4-11)
7. HacıZeynalabdin Tağıyevin ev muzeyi. URL: <http://azhistorymuseum.gov.az/az/about/1> (müraciət tarixi: 25.09.2024)
8. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin ev-muzeyinin bərpa və yenidənqurma işlərindən sonra açılışı olub. URL: <https://www.medeniyyet.az/page/news/52942/.html?lang=az> (müraciət tarixi: 25.08.2024)
9. Muzeyə Hacı ZeynalabdinTağıyevə aid yeni sənədlər aşkarlanıb. URL: <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/597> (müraciət tarixi: 25.09.2024)

Fuad Rustamli

FEATURES OF EXHIBITS PRESERVED IN

Summary: Haji Zeynalabdin Taghiyev is a personality who holds a unique place in Azerbaijani history. His role in the development of Azerbaijani culture and the spiritual education of the youth is significant, and the H.Z. Taghiyev House Museum plays a major part in this. The museum preserves several exhibits related to H.Z. Taghiyev and his family. These exhibits are of great aesthetic value and have significant cultural importance, attracting the attention of museum visitors. The valuable historical items of this prominent figure have turned into priceless exhibits. These items belong to the 19th and 20th centuries. Among the exhibits displayed in the museum are Taghiyev's personal belongings, examples of craftsmanship from that era, historically important documents, and personal correspondence. This article discusses the exhibits in the House Museum of Taghiyev, which have been studied as a research subject in a complex manner. In this paper, the characteristics of the exhibits preserved in H.Z. Taghiyev's house museum are analyzed. Our goal is to help understand the historical and cultural significance of the museum, as well as the value and uniqueness of each of the exhibits displayed here. The

museum' s collections allow a deeper exploration of H.Z. Taghiyev' s rich heritage and the culture of his time.

Key words: H.Z. Taghiyev, house museum, history, museum, exhibit, research

Фуад Рустамли

ОСОБЕННОСТИ ЭКСПОЗИЦИЙ, ХРАНЯЩИХСЯ В ДОМЕ-МУЗЕЕ Г.З. ТАГИЕВА

Резюме. Гаджи Зейналабдин Тагиев занимает особое место в истории Азербайджана. Его роль в развитии азербайджанской культуры и воспитании молодежи имеет большое значение, и Дом-музей Х.З. Тагиева играет важную роль в этом процессе. В доме-музее сохраняется ряд экспонатов, связанных с Г.З. Тагиевым и его семьей. Эти экспонаты, обладающие высоким вкусом и духовной ценностью, привлекают внимание посетителей музея. Здесь представлены исторические вещи великого деятеля, ставшие ценными экспонатами. Эти предметы относятся к XIX-XX векам. Среди экспонатов музея можно найти личные вещи Тагиева, образцы ремесел того времени, исторически важные документы и личную переписку. В статье комплексно рассматриваются экспонаты, находящиеся в доме-музее Тагиева, и проведен их анализ. Цель статьи – помочь понять историческую и культурную значимость музея, а также оценить ценность и уникальность каждого из выставленных экспонатов. Экспозиции музея дают возможность более глубоко исследовать богатое наследие Г.З. Тагиева и культуру его времени.

Ключевые слова: Г.З. Тагиев, дом-музей, история, музей, экспонат, исследование.